

IRENA KARDYMOWICZOWA

(1899—1980)

Doc. dr Irena Kardymowiczowa urodziła się dnia 29 maja 1899 r. w Rzeszycy na Łotwie, córka Marii z Nowickich i Aleksandra Spryngiewicza, urzędnika Magistratu. Szkołę średnią ukończyła w Rzeszycy w 1920 roku. W latach 1920—22 pracowała jako nauczycielka i kierowniczka Polskiej Szkoły Podstawowej w Rzeszycy. W 1922 roku rozpoczęła studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie pod kierunkiem prof. dra Pawła Radziszewskiego, gdzie w 1930 r. uzyskała tytuł magistra filozofii w zakresie chemii. W latach 1926—1939 pracowała na stanowisku asystenta w Zakładzie Mineralogii i Petrografii Uniwersytetu Wileńskiego, zajmując się petrografią skał krystalicznych okolic Korca na Wołyniu oraz pracą popularyzatorską nauk o Ziemi. W latach 1938—39 uczestniczyła w wycieczkach wulkanologicznych we Włoszech (Etna, Wezuwiusz). Pracę doktorską „Studia nad skałami krystalicznymi okolic Korca na Wołyniu” ukończyła w 1939 roku pod kierunkiem prof. dra Stanisława Małkowskiego. W okresie wojny do 1943 roku sytuacja zmusiła doc. Kardymowiczową do przerwania pracy dydaktyczno-badawczej, od roku 1943 zaś do wyzwolenia uczestniczyła w tajnym nauczaniu młodzieży uniwersyteckiej. W 1945 r. przeniosła się do Torunia, gdzie podjęła pracę na stanowisku starszego asystenta i adiunkta na Uniwer-

sytecie im. Mikołaja Kopernika. Tu otrzymała dyplom doktorski w roku 1947 za pracę ukończoną przed wojną. W 1949 r. zostaje służbowo przeniesiona do Warszawy, do Muzeum Ziemi kierowanym i zorganizowanym przez prof. dra Stanisława Małkowskiego. Zajmuje się tu skałami wulkanicznymi Pienin i Dolnego Śląska. Wniosek o nadanie Jej stanowiska samodzielnego pracownika nauki wystawiony przez dyrektora Muzeum dr Antoninę Halicką pochodzi z dnia 13 lipca 1951 roku. Nie tracąc kontaktu z Muzeum z dniem 10 kwietnia 1953 r. zostaje oddelegowana do Instytutu Geologicznego do Zakładu Podstawowych Badań Geologicznych. Na wniosek prof. dra Władysława Pożaryskiego dr Kardymowiczowa zostaje 13 czerwca 1953 r. mianowana kierownikiem Wydziału Petrografii przy Zakładzie P.B.G., a następnie kierownikiem Pracowni Petrografii. Uchwałą Rady Naukowej Instytutu Geologicznego z dnia 26 czerwca 1954 r. nadano Pani dr Irenie Kardymowiczowej tytuł docenta.

W 1956 r. po przyjeździe do Instytutu prof. dra Antoniego Łaszkiewicza bierze czynny udział wraz z doc. drem Tadeuszem Wieserem w organizowaniu w Instytucie Zakładu Petrografii i Geochemii. Z dniem 28 października 1957 r. zostaje powołana na stanowisko kierownika Pracowni Petrografii, od 30 czerwca 1961 roku zaś na stanowisko kierownika Pracowni Petrografii Skał Osadowych. W Instytucie Geologicznym pracowała do 28 lutego 1965 r. Jako naukowiec była petrografem klasycznym władającym doskonale metodami chemicznymi. Zajmowała się głównie skałami wulkanicznymi i żyłowymi Pienin, Dolnego Śląska oraz Gór Świętokrzyskich oraz rozwijaniem rozpoczętego z profesorem Małkowskim dzieła — wprowadzeniem teorii granityzacji — metasomatycznej wymiany składników w skałach. Zawsze podkreślała, że jej obowiązkiem jest kontynuowanie i wykończenie dzieła rozpoczętego z profesorem Małkowskim, dotyczącego zgranityzowanych skał Wołynia. Należy podkreślić w tym miejscu, że jeszcze przez długie lata po wojnie dominował pogląd plutonistyczny przyjmujący wytworzenie się skały krystalicznej w wyniku krzepnięcia magmy. Wyrażenie poglądów o metasomatycznym pochodzeniu skał na Wołyniu było bardzo odważne oraz znajdowało wielu przeciwników. Dlatego praca doktorska „Przejawy granityzacji amfibolitu” ukazała się dopiero w 1957 roku. Pozycja ta stanowi w polskiej literaturze pierwszy przypadek rozwiązania petrogenetycznego większego zespołu skał na podstawie teorii granityzacji. Przez długie lata tematem Jej prac były skały wulkaniczne Pienin, Gór Świętokrzyskich i Dolnego Śląska, a w szczególności ksenolity i enklawy z tych skał. Znalazło to wyraz w wielu publikacjach. Dużo miejsca w pracach poświęciła diabazom i lamprofirom Gór Świętokrzyskich oraz w przygotowywaniu katalogu analiz chemicznych minerałów i skał. Dalsze studia poświęcone były produktom wulkanizmu: tufom i tufitom z Gór Świętokrzyskich.

W drugim etapie pracy w Zakładzie, jako kierownik Pracowni Petrografii Skał Osadowych zajmowała się określaniem w skałach okruchowych cech diagnostycznych minerałów dla określenia ich macierzystych skał. Wśród nich badała fizjografię kwarcu, skaleni, biotyту i innych minerałów terygenicznych z okruchowych osadów jury Niżu Polskiego. Prace te miały ogromne znaczenie, ponieważ duża część dotyczyła obszaru wschodniej i południowo-wschodniej Polski, obszaru położonego blisko Wołynia, gdzie Pani Docent miała doskonałe opatrzenie makro- i mikroskopowe minerałów. Od 1 marca 1965 r. przeszła na własną prośbę na emeryturę. Po przejściu na emeryturę współpracuje dalej z profesorem Antonim Łaszkiwiczem i z zespołem pracowników Zakładu Petrografii, Mineralogii i Geochemii oraz z Muzeum Ziemi, z którym była zawsze związana przyjaźnią i gdzie czuła się zawsze potrzebna. W Dziale Historii Nauk Geologicznych wnosi wiele cennych, nieznanych dotąd roli badań profesora Stanisława Małkowskiego oraz profesora Józefa Łukaszewicza. W uznaniu zasług za pracę została odznaczona Medalem X-lecia PRL oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Była członkiem wielu Towarzystw: Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Towarzystwa Przyrodniczego im. Kopernika, Towarzystwa Chemików Polskich oraz członkiem-założycielem Polskiego Towarzystwa Mineralogicznego. Udzielała się społecznie w Zrzeszeniu Asystentów Uniwersyteckich w Wilnie (1926—1939), w Związku Nauczycielstwa Polskiego (1945—1950), w Związku Zawodowym Pracowników Kultury i Sztuki (1950—1952), Związku Zawodowym Górników (1952—1980), w Towarzystwie Przyjaciół Dzieci (1951—1980) i Towarzystwie Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (1951—1980).

W dniu 8 sierpnia 1980 r. po ciężkiej chorobie opuściła nas na zawsze. Spoczęła obok swego męża na cmentarzu na Służewcu. Jej osobowość, zapał oraz chęć niesienia pomocy innym będącym w potrzebie wyryły się głęboko w sercach Jej uczniów. Często mówi się: — nie ma ludzi niezastąpionych, a jednak to nieprawda.

Krzysztof Radlicz

SUMMARY

Assistant professor Irena Kardymowicz was born on May 29, 1899 in Rzeszyca, Lithuania. In 1930 she got the degree of M. Sc. in Chemistry at the S. Batory University in Wilno and has been employed as assistant in its Department of Mineralogy and Petrography lead by prof. S. Małkowski. I. Kardymowicz's studies during the pre-war period

were concentrated on petrological problems of the Volhynian crystalline massif. In 1947, on the ground of the thesis on granitization phenomena in that rock complex, she gained the D. Sc. degree at the N. Copernicus University in Toruń, being employed for several years as lecturer in this higher school. In 1949, I. Kardymowicz moved to Warsaw, continuing her research works first in the Museum of the Earth and, afterwards, in the State Geological Institute. Apart from her further studies on granitization, she contributed considerably to the problem of xenoliths in volcanic rocks of the Pieniny Mts. and Lower Silesia, as well as to petrology of lamprophyres and diabases of the G. Świętokrzyskie Mts. In 1961 she initiated complex studies on physiography of minerals contained in fragmental rocks.

I. Kardymowicz, retired in 1965, was scientifically active till the last weeks of her laborious life. She died in Warsaw on August 8, 1980.

translated by W. Narębski

Spis prac

1930. (jako — Spryngowiczówna I.) — Skład chemiczny diorytu z Hołyczówki na Wołyniu. W: Księga Pam. XIII Zjazdu Lek.-Przyr. Wilno 1. 1929. Wilno, s. 135—136.
1935. O skałach towarzyszących diorytowi w Hołyczówce. *Pos. Nauk. PIG*, 42, s. 76—77.
1936. O większych żyłach pegmatytowych okolic Korca, Uścia, Bielczak na Wołyniu. *Prz. Gór. Hut.* 28, s. 382—385.
1936. O żyłach pegmatytowych okolic Korca, Uścia i Bielczak na Wołyniu. *Pos. Nauk. PIG* 45.
1937. Studia nad skałami krystalicznymi okolic Korca na Wołyniu cz. I. *Pos. Nauk. PIG* 48.
1938. Kaolin — białe bogactwo Wołynia. *Wiad. Muzeum Ziemi* 2/3.
1939. Sprawozdanie z badań petrograficznych na obszarze arkusza Korzec wykonanych w roku 1938. *Biul.* 14 *PIG*.
1939. Piryty z Bielczak nad Słuczą. *PIG. Biul.* 14.
1939. Najciekawsze minerały Wołynia. *Wiad. Muzeum Ziemi* 1/2.
1952. Enklawy w andezytach okolic Pienin. *Acta Geol. Pol.* 2 (1951).
1952. Nowa metoda odróżniania kalcytu od dolomitu. *Wiad. Muzeum Ziemi*, 6, z. 1. s. 210.
1952. Wyraz sporu o pochodzeniu granitu w publikacjach ZSRR. *Wiad. Muz. Ziemi.* 6, z. 1. s. 163—169.
1954. O pochodzeniu granitu. *Prz. geol.* z. 5, s. 178—181.
1954. Zagadnienia pochodzenia granitu w nauce współczesnej. *Wszechświat* nr 7, s. 166—168.
1957. Enklawy w andezytach okolic Pienin. *Biul. Inst. Geol.* 117, s. 51—152.
1957. Kamienie ozdobne w Polsce. *Prz. geol.* z. 4, s. 161—165.
1957. Porwaki wapieni w andezytach okolic Pienin. *Arch. miner.* 20, s. 191—209.

1957. Z petrografii diabazów Gór Świętokrzyskich. *Kwart. geol.* 1, nr 1, s. 139—154.
1957. Przejawy granityzacji amfibolitu. *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 27, z. 1—4, s. 75—147.
1960. Tufit z Barczy koło Zagnańska. *Kwart. geol.* 4, nr 3, s. 599—608.
1960. O seladonicie z Barczy w Górach Świętokrzyskich. *Kwart. Geol.* 4, nr 3, s. 609—618.
1961. Studia petrograficzne lamprofirów środkowej części Gór Świętokrzyskich (streszcz. referatu). *Kwart. geol.* 5, nr 4.
1961. Z petrografii skał tufogenicznych karbonu dolnego w Zarębach koło Łagowa. *Kwart. geol.* 5, nr 4, s. 789—799.
1962. Studia petrograficzne lamprofirów Gór Świętokrzyskich. *Kwart. geol.* 6, nr 3, s. 271—311.
1963. Charakter magmatyzmu Gór Świętokrzyskich (streszcz. referatu). *Kwart. geol.* 7, nr 3, s. 498—499.
1964. Charakter kwarcu w osadach mezozoicznych na Niżu Polskim (streszcz. referatu). *Kwart. geol.* 8, nr 2, s. 395—396.
1964. Stanisław Małkowski (1889—1962) — Wspomnienie pośmiertne + spis ważniejszych publikacji. *Roczn. Pol. Tow. Geol.* 34, z. 4, s. 621—627.
1964. O biotytach z lamprofirów Gór Świętokrzyskich. *Prace Muzeum Ziemi* 7, s. 43—65.
1966. Uroczysty obchód 100-lecia urodzin J. Morozewicza. *Prz. geol.* nr 6.
1967. Enklawy w niektórych bazaltach Śląska. *Biul. Inst. Geol.* 197, s. 451—471.
1967. Intruzje mniejsze Gór Świętokrzyskich. *Biul. Inst. Geol.* 197, s. 329, 410.
1971. Rozwój badań geologicznych krystaliniku Wołynia w pracach Stanisława Małkowskiego w latach 1922—1939. *Prace Muz. Ziemi*, nr 17, s. 67—102.
1976. Chlorofeit (saponit żelazisty) z Wisznic koło Włodawy. *Kwart. Geol.* 20, nr 1, s. 11—20.

Prace współautorskie

1956. Fleszarowa R., Kardymowiczowa I., Koziński W. — Kamień w służbie człowieka. Wyd. Geol.
1959. Czermiński J., Harapińska-Depciuch M., Juskowiakowa M., Kardymowiczowa I., Ryka W., Wieser T., Zielińska J.: — Katalog analiz chemicznych skał i minerałów Polski. Cz. I, 1900—1950. *Prace Inst. Geol.* 25.